

Posudek oponenta

Název disertační práce : **Analýza nezaměstnanosti a možnosti zvyšování zaměstnanosti v Ústeckém kraji**

Jméno disertanta: **Ing. Alena Zábranská**

Jméno školitele: **Prof.ing. Magdaléna Hrabánková,CSc.**

Jméno oponenta: **Doc.ing. Hana Jírová,CSc., VŠE Praha**

Dostáváme do rukou doktorskou disertační práci, která je věnovaná fenoménu současnosti a to nejen v České republice – problému nezaměstnanosti. Závažný na zvoleném tématu je region Ústeckého kraje, který jak známo „proslul“ jednou z nejvyšších měr nezaměstnanosti v České republice, velmi často drží prvenství a co je podle mého názoru nejzávažnější je stabilita této vysoké míry. Že je ústecko neuralgickým regionem je známo od počátku 90.let a přes všechny snahy a řešení se situace nelepší. Proto vítám pokus disertantky soustředit se na tento problém, a především její snahy navrhnout postupy a řešení tohoto problému.

Hodnotíme-li práci jako celek, pak lze konstatovat, že jde o práci vyváženou z hlediska podílu teoretické a praktické části, s tím, že empirická část představuje těžiště řešeného problému. Vymezený cíl – analýza základních problémů vybraných regionů Ústeckého kraje se v zásadě podařil naplnit. Kolik čtenářů z různých profesních skupin, tolik dalších námětů, co by se v práci mělo dále řešit. Ale dbáme-li na reálnost sepsání takovéto práce, domnívám se, že autorka provedla dobrou selekci toho, co je nosné a co je méně podstatné. Při pohledu na práci jako celek si musíme uvědomit ještě jednu závažnou skutečnost. Touto skutečností je fakt, že problém nezaměstnanosti a jejích důsledků je hraničním problémem mezi řadou vědních disciplín. Autorka se na problém nezaměstnanosti dívá především jako na ekonomický problém, což plně odpovídá jejímu profesnímu zaměření a hodnotíme-li výsledky, k nimž dochází, tyto jsou v souladu s ekonomickými příčinami vysoké nezaměstnanosti v tomto regionu. I návrhy na řešení hledá převážně v ekonomických opatřeních, i když např. zřizování nultých ročníků vyvolá nároky na vzdělávací soustavu především na střední školy. Vymezené pracovní hypotézy odpovídají cíli a celkovým záměrům, které si autorka vytkla, jiná věc je, že práce některé vymezené analýzy nepotvrzuje, což je obvyklé i v dalších vědních disciplínách. Za příklad nepotvrzené hypotézy považuji myšlenku, že zakládání malých a středních podniků povede automaticky k nárůstu nových pracovních míst. Praxe ukazuje, že jde o úvahu logickou, ale nepotvrzuje se její účinnost.

Rovněž naděje vkládané do budování průmyslových zón, vstupu zahraničních firem se v praxi ukazuje spíše jako přání, než jako realita při řešení nezaměstnanosti. V této souvislosti je třeba si uvědomit, že vedle naplnění ekonomických předpokladů nastupují další, mimoekonomické skutečnosti, například to, že není v souladu s potřebami podnikatelů kvalifikační struktura uchazečů o práci, nechuť k rekvalifikaci, že v řadě konkrétních nezaměstnaných chybí vůle vůbec pracovat apod. . Tím se ukazují značné překážky při

pracovní možnosti – hornictví, těžký průmysl, nedostatečně diverzifikovaná struktura služeb apod..

Jsem poněkud skeptická k názoru disertantky, že jedno z řešení nezaměstnanosti ve sledovaném regionu může přispět úprava sociálních dávek a přiznávání podpor v nezaměstnanosti. Umím si představit omezení přiznání sociálních dávek (příklad Slovenska) i když jde o poněkud drastické řešení. Pokud jde o přiznání podpor v nezaměstnanosti, tak se domnívám, že Česká republika ve srovnání s většinou zemí EU, uplatňuje vůči nezaměstnaným velmi přísné podmínky (6 měsíců nároku na podporu, 50% v průměru výše posledního výdělku, možnost přivýdělku ve velmi nízké částce), to nesnese srovnání prakticky s žádnou členskou zemí EU. Tudy zřejmě cesta zpřísnění nevede. Za správný považuji autorčin návrh na zpřísnění kontroly především ze strany úřadů práce, zda nejsou porušovány podmínky, za nichž jsou podpory přiznány (práce „na černo“, pendlerství apod.)

Předloženou doktorskou disertační práci zpracovanou na dané téma považuji za užitečnou, protože systematicky zpracovaný problém tímto způsobem není běžný a rozhodně Ústecký kraj si pozornost a snahu o řešení zaslouží. Autorka ve své práci prokázala velmi dobrou teoretickou znalost problematiky, rovněž v praktické části prokázala schopnost propojit teoretické poznatky s praktickou analýzou. Z práce je zřejmé, že řada podkladů využitá v disertační práci nebyla zpracována samoučelně, ale i pro potřeby pedagogického působení ing. Zábranské na Sociálně ekonomické fakultě UJEP, což považuji pro vypracování doktorské práce za důležité. I zájem krajských orgánů o tuto práci se již objevil, včetně zájmů některých úřadů práce v regionu. To je dobrý signál pro doplnění hodnocení předložené práce.

Vzhledem k celkové úrovni předložené disertační doktorské práce, vzhledem ke kvalitnímu teoretickému zázemí disertantky a vzhledem k velmi dobré úrovni empirických výsledků, které vyúsťují v zajímavá a z části reálná doporučení **d o p o r u č u j i** předloženou práci k obhajobě. Po úspěšné obhajobě souhlasím s udělením vědecké hodnosti Ph.D.

Při obhajobě doporučuji věnovat pozornost následujícím otázkám:

- 1) Vaše představa o zvýšení odpovědnosti Úřadů práce na přiznání podpor v nezaměstnanosti. (Především jaké nástroje použít na snížení?)
- 2) Vaše představa realizace projektu na vytvoření nového nástroje aktivní politiky zaměstnanosti "náprava ekologie a životního prostředí". Jaké „donucovací prostředky“ zvolíte?
- 3) V jaké fázi jsou projekty využití opuštěných průmyslových areálů v kraji?

Praha, 17.5.2006

Doc.ing.Hana Jírová, CSc.
Katedra sociální politiky VŠE Praha

Oponentský posudek na disertační práci
Analýza nezaměstnanosti a možnosti zvyšování zaměstnanosti v Ústeckém kraji

Autorka : Ing. Alena Zábranská

Oponentka : Doc.Ing. Ivana Boháčková, CSc.

Oponentský posudek se zaměřuje na:

- 1) význam zpracovaného tématu
- 2) formální stránku disertační práce
- 3) věcnou stránku disertační práce

Význam zpracovávaného tématu

Nezaměstnanost patří obecně k významným jevům tržní ekonomiky. Její určitá míra se může stát impulsem k rozvoji, ale většinou se projevují její negativní účinky. Autorka se zaměřila ve své práci na tento jev nejprve z obecného pohledu a dále se podrobně věnovala problematice nezaměstnanosti na regionální úrovni - v Ústeckém kraji, kde nezaměstnanost analyzovala a pokusila se navrhnout určité cesty k jejímu snížení. Z tohoto pohledu se volba tématu jeví aktuální a významná a to nejen v regionální dimenzi.

Formální stránka disertační práce

Práce je velmi rozsáhlá – zahrnuje 201 stran textu. Tématicky je členěna mimo úvodní kapitoly a závěr do šesti věcných kapitol. Text je doplněn tabulkovými přehledy a grafy, které některé informace názorně přibližují. Po stránce formální plní předkládaná práce základní požadavky kladené na práce tohoto druhu.

Věcná stránka disertační práce

Úvod, cíl a metodika práce

Podle standardů disertační práce by měla metodika zahrnovat jasné vymezení metodického postupu- tzn. jasný postup při řešení dané problematiky. Autorka volí poněkud netradiční přístup, kdy kombinuje informace o regionu s metodami řešení a s odkazy na studium pramenů, takže jasný metodický postup se vytrácí. Nelogicky jsou zcela mimo metodiku práce vymezeny pracovní hypotézy, se kterými pak autorka v hlavní části vlastního řešení pracuje.

Není zcela jasné samotné vymezení disertační práce autorkou (str.11) , která ji charakterizuje:.....“V disertační práci, mající charakter úvodní studie“ a nabízí se tak otázka k čemu dalšímu je tato práce úvodem.

Zároveň bych chtěla upozornit na nepřesnost(str.12), které se autorka dopouští, když hovoří o propojení trhu práce ČR s trhem práce EU. „Trh práce EU“ v podstatě neexistuje, existují trhy práce jednotlivých členských zemí, které řeší jejich problematiku svým vlastním způsobem.

Literární přehled

Za zdařilou část práce pokládám velmi kvalitně zpracovanou literární rešerši, opírající se o studium bohaté odborné literatury a pramenů. Je vidět, že autorka se věnovala problematice nezaměstnanosti jak z teoretických , tak praktických aspektů velmi pečlivě. Snad lze v této části postrádat zaujetí vlastního stanoviska k někdy diskutabilním názorům jednotlivých autorů. Práce by pak získala i na teoretické úrovni, byla by nejen zdařilých popisem názorů .

Charakteristika kraje

V této části práce se autorka zaměřila na charakteristiku regionu, v jehož rámci se následně v dalších kapitolách věnuje hlavnímu tématu práce - nezaměstnanosti.

Charakteristika Ústeckého kraje je podána komplexním způsobem, autorka se zaměřila na hlavní indikátory ekonomického i sociálního charakteru.

Úroveň této části práce bohužel poněkud snižuje uvádění poměrně starých dat (údajů) o demografickém vývoji (str.56) kde autorka končí rokem 2001, o věkové struktuře (str. 57), kde rovněž údaje končí rokem 2001, struktura nezaměstnanosti (str. 61) je uváděna k 3.3.1991. Údaje o HDP se vztahují k období 1993-1997 (str. 61) a další údaje staršího data. Autorka pravděpodobně tuto pasáž zpracovala přednostně, ale pak již neaktualizovala. Pokud z těchto dat pak vycházela v následné SWOT analýze, dochází ke zkreslení současné situace. Pokud analýza se opírala o novější data, není zcela jasný důvod, proč autorka novější data neuvedla.

Analýza nezaměstnanosti Ústeckého kraje

Kapitola je rozdělena na dva tématické okruhy. V prvním z nich se autorka věnuje vývoji trhu práce v ČR, ve druhém pak samostatně problematice trhu práce v Ústeckém kraji.

Analýza je zpracována velmi pečlivě, vyčerpávajícím způsobem, je vidět, že je autorka s problematikou nezaměstnanosti ve vybraném regionu dobře obeznámena. Určitý problém této části vidím v tom, že je pozornost věnována především straně nabídky práce, ale straně poptávky po pracovních silách se autorka nevěnuje. Přitom je jasné, že trh práce ovlivňují obě stránky. **Prosím, v rámci obhajoby o stručnou charakteristiku strany poptávky.**

SWOT analýzy jednotlivých priorit Ústeckého kraje

Tyto analýzy jsou zaměřeny na ekonomický rozvoj jako takový, dále na rozvoj lidských zdrojů a rozvoj zemědělství a venkova. **V souvislosti se SWOT analýzami by mě zajímalo (prosím o odpověď v rámci obhajoby), zda tyto analýzy jsou:**

- a) převzaty z regionálních dokumentů – v tomto případě postrádám jejich vyhodnocení vzhledem k tématu disertační práce
- b) jsou vlastní prací autorky – v tomto případě proč je uveden zrovna rozvoj zemědělství a venkova, na který se dále autorka v práci vůbec nezaměřuje, proč naopak chybí SWOT analýza rozvoje drobného a středního podnikání, kterému se autorka hned v následujících kapitolách věnuje.

Rovněž pokládám za poněkud zužující pohled na příležitosti, které autorka vidí především v podpůrných nástrojích.

Otázky:

Str.120 : Co konkrétně představuje riziko pro Ústecký kraj vyplývající z dopadů boje s terorismem

Str.120-121 : Rozvoj lidských zdrojů..... V silných stránkách zmiňuje autorka relativně vysokou technickou vzdělanost a dostupnost kvalifikované síly v některých oborech. Ve slabých stránkách zmiňuje špatnou kvalifikační strukturu a vzdělanostní úroveň. Mohla by toto blíže konkretizovat ve vzájemné souvislosti?

Faktory ovlivňující zakládání malých a středních podniků v Ústeckém kraji

Není příliš šťastné zařadit do disertační práce – to je do práce vědeckého typu, dílčí cíle typu:

- „seznámení studentů se základní charakteristikou pojmu podnikatel.“ (str.125). tento pojem , se domnívám je studentům zcela vysvětlen i v jiných disciplínách a nedomnívám se, že by ho neznali

- ..“v rámci seminářů...prezentace obtíží spojených s vyhledáváním vhodných respondentů“...

informuje o tom, že studenti provedli dotazníkové šetření, které autorka potom využila ke zpracování této kapitoly. Obecně se v kapitole soustřeďuje spíše na problémy podnikání (zdroje financování firmy, problémy při získávání úvěrů apod.) a „odbíhá“ tak od problematiky trhu práce, kterou zmiňuje jen okrajově.

Průmyslové zóny

Autorka zde velmi zešíroka vysvětluje problematiku průmyslových zón, jejich význam a historický vývoj a didakticky vysvětluje typy investorů a zón, popisuje podpůrné programy státní i regionální – i když je zřejmé, že průmyslové zóny přispívají k řešení nezaměstnanosti, autorka už tuto problematiku k trhu práce v Ústeckém kraji „nedotahuje“ a zůstává u obecných konstatování.

Diskuse a Závěr

Kapitolu „Diskuse“ věnuje autorka politice zaměstnanosti ČR (a to i v Ústeckém kraji) a dále zde opakuje některé závěry z předchozích kapitol.

Co lze v „Závěru“ pokládat za stěžejní část jsou navrhované nástroje a opatření pro řešení problematiky nezaměstnanosti ve sledovaném ústeckém regionu.

K navrhovaným nástrojům bych měla následující otázky :

-vytvoření specifického nástroje „náprava ekologie a životního prostředí“(str.200)

a) kolik předpokládá vytvoření pracovních míst a o jakých kvalifikačních požadavcích na tato místa uvažuje

b) tento program má časový limit (úprava životního prostředí) – s jak dlouhým časovým úsekem autorka počítá v jeho existenci

c) zjišťovala autorka, o jaký rozsah aktivit se jedná (ploch apod.) a jak by ošetřila při realizaci programu vlastnické vztahy?

Celkově si myslím, že idea tohoto programu není špatná, ale v práci je pouze „nahozena“ jako možnost, bez bližší analýzy možností realizace.

- zřízení tzv. „nultých ročníků“ na vytypovaných středních školách(str.200) opět vzbuzuje otázky typu:

a) o jaké střední školy by se , podle autorky, mělo jednat

b) jak by byl ošetřen statut studenta nultého ročníku vzhledem k legislativě

-zkvalitnění práce úřadů a zpřísnit systém přiznávání podpor jsou nástroje, které jsou obecně uznávány, ale zkušenosti praxe ukazují, že zatím v této oblasti existují rezervy. Jak by si autorka představovala „zpřísnění přiznávání systému podpor v nezaměstnanosti (str.200)

Souhrn:

Práci Ing.Zábranské považuji za zdařilou. Autorka ji zpracovala pečlivě, snažila se postihnout všechny okolnosti a souvislosti s problematikou nezaměstnanosti. Někdy byla šíře zpracování až „na škodu“, protože autorka se dostávala do oblastí, které pak již přímo do souvislosti s trhem práce nedávala, a které ani k němu nebyly relevantní. Určitý problém vidím v návrhu opatření, která jsou buď již všeobecně známa a nebo autorka má sice originální přístup, což lze velmi pozitivně hodnotit, bohužel se však nevychází z analýzy reálnosti těchto opatření a předpokládaných dopadů, které by správnost těchto opatření potvrdily (nebo i vyvrátily).

Práci doporučuji k obhajobě, plní požadavky po stránce formální i věcné, autorka prokázala schopnost samostatné vědecké práce. Po úspěšné obhajobě a zodpovězení položených otázek doporučuji udělení vědecké hodnosti Ph.D.

Praha 15.5.2006

Doc. Ing. Ivana Boháčková, CSc.
Provozně ekonomická fakulta
Česká zemědělská univerzita v Praze

Zemědělská fakulta, JČU České Budějovice

Posudek na disertační práci Ing. Aleny Zábranské

Analýza nezaměstnanosti a možnosti zvyšování zaměstnanosti v Ústeckém kraji

Disertační práce byla zpracována na Zemědělské fakultě Jihočeské university v Českých Budějovicích. Školitelkou byla Prof. Ing. Magdalena Hrabánková, CSc.

Disertační práce je, kromě úvodu a závěru rozčleněna do pěti částí – I. Cíl disertační práce, II. Pracovní hypotézy, III. Metodika práce, IV. Literární přehled a V. Empirická část.

V úvodu autorka podává stručný přehled ekonomického vývoje po roce 1989 a vysvětluje, proč se zaměřila za vybrané téma. Cílem disertační práce (str. 8) je analyzovat základní problémy Ústeckého kraje a navrhnout možnosti zvyšování zaměstnanosti. Navrhované kroky by měly směřovat, kromě jiného, k přiblížení se standardům EU v oblasti životního prostředí.

Část pracovních hypotéz (str. 9 a 10) se vztahuje k empirickému šetření 132 podnikatelů. Některé z nich jsou formálně správně vytvořeny, jiné nikoliv. Jsou formulovány spíše jako výsledky šetření a závěry, nikoliv jako tvrzení, která mají být empiricky potvrzena či vyvrácena. Dělalí na mne dojem, že byly vytvořeny dodatečně, až na základě provedeného šetření. Jako závěry působí nevěrohodně především proto, že se naprosto rozcházejí se závěry skutečností známých z literatury i z jiných empirických šetření (zejména DH3 – 1, DH3 – 2, DH3 – 4, DH3 – 5 a DH3 – 8). Na stranách 149 – 151 jsou skutečně některé tyto hypotézy vyvráceny, ale vnučuje se otázka, proč vůbec byly takto postaveny, když prostý úsudek naznačoval, že pravdivé nejspíš nebudou.

Vzorek empirického šetření není popsán, je tudíž zcela nejasný a velmi pravděpodobně při něm nebyl dodržen žádný z běžných postupů výběru vzorku ani kritérií reprezentativnosti. Empirické šetření by bylo vhodnější chápat jako sondu, ale pak nemá smyslu provádět třídění (dokonce ani I. stupně) a už vůbec ne zobecňovat jeho výsledky.

V Metodice práce (str. 11 – 14) jsou velmi dobře popsány přístupy k práci s odbornou literaturou a se statistickými daty. Dva odstavce věnované sběru a analýze dat (3. a 4. odstavec na str. 13) se rozcházejí se skutečností, uvedenou v kapitole o empirickém výzkumu (str. 126 – 151). Problematická je identifikace vzorku (viz námitka k jeho výběru uvedená výše), technika pozorování – pokud byla uplatněna – není vůbec zmíněna a vyhodnocena, k vyhodnocení dat nebylo využito žádných matematicko-statistických metod pro zpracování dat (s výjimkou prostého součtu a procentického vyjádření použitého v I. stupni třídění – což je trochu skromný výsledek). Generalizaci a komparaci není možno na základě získaných dat vůbec provádět a co znamená v této souvislosti termín „konkretizace“ nevím.

Kapitola IV. Literární přehled je standardně zpracována a poskytuje dobrý přehled o problematice, uvítala bych ovšem přesnější odkazy na citované práce a jasnější odlišení převzatých a vlastních myšlenek.

V kapitole V. Empirická část jsou velmi dobře zpracována socio-demografická data, charakterizující stav i probíhající procesy v Ústeckém kraji. Právě tak ke SWOT analýze nemám žádné závažnější připomínky. Ovšem podkapitola 4. Faktory ovlivňující zakládání malých a středních podniků v Ústeckém kraji je velmi sporné hodnoty. V použitém dotazníku jsou dvě chyby, které mohou zkreslit výsledky: otázka č. 15 a ot. 19 špatně utvořené škály. Jinak je ovšem dotazník připraven velmi dobře a pokud by byl použit na vhodném vzorku a odpovídajícím způsobem zpracován, mohl by přinést zajímavé výsledky. V současné podobě je ovšem tato podkapitola velmi problematická. Další podkapitola Průmyslové zóny...je opět zpracována velmi pečlivě a má vypovídací hodnotu.

Kapitoly jsou logicky řazeny a uspořádány, je zřejmé, že vycházejí z podrobné znalosti zkoumané problematiky. Kromě pečlivého přístupu autorky je v práci znatelná i odpovědná práce školitelky. Práce je dobře graficky upravena a ani ke stylistické stránce nemám připomínek.

Disertační práci by vysloveně prospělo vynechání empirické části (dotazníkového šetření 132 podnikatelů), která je nevydařená a ukazuje, že autorka postrádá znalosti i zkušenosti, týkající se sběru a zpracování dat.

Přes uvedené poznámky a připomínky hodnotím předloženou práci kladně a doporučuji ji k obhajobě.

V Praze dne 2. května 2006

Prof. PhDr. Ing. Věra Majerová, CSc.

